

Virányi Gergely

Határőrizetből határrendészet,

Határőrtiszt-képzésből határrendészeti tisztképzés

1. A határőrizet és a határőrség korszerűsítéséről

Az 1989-ben történt hatalmas változások a határőrizetet, a határőrséget és a határőrtiszt-képzést is determinálták.

A határőrség felsővezetői helyesen értékelték a '80-as évek közepétől kialakult helyzetet, egységesen a határőrizeti és a testületi modernizáció mellett voksoltak, és ők maguk álltak a szakmai reformfolyamatok élére.

Előrelátóan a rendészetből fakadó határrendészeti rendeltetésben, hatáskörben és feladatrendszerben gondolkodtak, és arra törekedtek, hogy ahhoz igazítsák a testület szervezetét, szolgálati tevékenységét és működését.

1.1. A modernizációs folyamat legfőbb mozzanatai, illetve eredményei

- a rendeltetés, a hatáskör a feladatrendszer és a szervezet beillesztése az Alkotmány, az ágazati törvények és más jogszabályok kereteibe;
- a félkatonai típusú határőrizet helyett határrendészeti elvek, eljárások és eszközök alkalmazása;
- a magyar haderő kisebbik „fegyveres erejéből” egy unió-kompatibilis határrendészeti szervezet felépítése, hivatásosokkal történő működtetése és a sorállományúak kivonása;
- a százmillió nagyságrendű határforgalom gyors, kulturált, szelektív és differenciált ellenőrzése és mindezzel együtt az elégséges biztonság garantálása. A migrációs hullámok hatékony kezelése, a menekültügyi és az idegenrendészeti hatósági feladatok jog- és szakszerű végzése. Bűnüldözési hatósági jogkörben eljárva a bűnmegelőzési, a bűnügyi felderítő és nyomozati tevékenység ugyancsak jog- és szakszerű végzése.
- a délszláv válság, majd polgárháború példaértékű megközelítése és kezelése. A tervezett homogén rendészeti rendeltetés, hatáskör és feladatrendszer módosításával a duális rendészeti és védelmi funkció, illetve határrendészeti és határvédelmi feladatrendszer kialakítása, sikeres ellátása.
- a hazai és a nemzetközi együttműködés kiszélesítése. Szisztematikus felkészülés a NATO-hoz és az EU-hoz történő csatlakozásra.

- a vezetés, a humántevékenység és a logisztika teljes körű korszerűsítése.

1.2. Az új szükségleteknek megfelelő képzés-korszerűsítés fő irányai

- határrendészeti átképzésben részesíteni a határőrség teljes hivatásos állományát;
- határrendészeti feladatokra is felkészíteni a Kossuth Lajos Katonai Főiskola (KLKF) és a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA) határőr hallgatóit;
- határrendészeti tiszthelyettes-képzést létesíteni Kőrmenden, a Határőr Kiképző és Továbbképző Intézetben (HKTI);
- határrendészeti tisztképzést alapítani a Rendőrtiszti Főiskolán (RTF).

Mindezekhez azonban nemcsak kormányzati és belügyi támogatásra, hanem belső feltételekre is szükség volt. Ilyen kedvező belső feltételnek tekinthető az az objektív tény, hogy negyedévszázad alatt törvényszerű generációváltás történt a határőrség tisztikarában is. A '93-94. évi Határőrségi Évkönyv főszerkesztője, Szabó József hőr. ezds. úr megalapozottan fogalmazhatta meg a következő gondolatokat.¹ „Több tényező játszott szerepet abban, hogy végül is a magyar határőrség a '89-90-es történelmi politikai változások, a rendszerváltozás sodrában nem csak alkalmazkodni volt képes, hanem mindvégig szinkronban tudott lenni a társadalmi elvárásokkal, a nemzeti érdekekkel, a jogállamiság követelményrendszerével. A határőrség egyetemi, főiskolai végzettségű tisztikara már a nyolcvanas években érzékelte a katonai szervezeti forma, az ebből fakadó totális határőrizeti módszerek és ezekkel szemben a változó feladatok ellentmondásait.”

2. A határrendészeti szak megalapításáról és a Határrendészeti Tanszék létrehozásáról

A határőrtiszt-képzésben ahhoz hasonlítható nagy léptékű fejlesztést kellett végrehajtani, amilyent harminc évvel korábban, 1960-ban alkottak elődeink az önálló határőrtiszt-képzés bevezetésével az Egyesített Tiszti Iskolán (ETI) és a ZMKA-n.

Az eredeti elgondolás szerint már a '90/91. tanévben megkezdődött volna a tisztképzés az RTF határrendészeti szakán, és '92-ben vagy '93-ban teljesen megszűnt volna a határőrtiszt-képzés a KLKF határőr szakán. Mindez azonban csak késve valósulhatott meg.

¹ Szabó József Jenő: Határőrség tegnaptól mostanáig (in: A Határőrség évkönyve 1993-94; 3-5. o; szerk.: Kőműves József, Krisán Attila és Ugró Szilárd)

Nováky Balázs vörgy. úr, országos parancsnok '91. január 17-én jelentést tett Dr. Korinek László BM rendészeti helyettes államtitkár úrnak. Lényege: a határőrség '91-ben értelemszerűen fogadja a KLKF határőr szak III. évfolyamának felavatott végzőseit, de már nem indít új I. évfolyamot. A II. és I. évfolyam a KLKF-en fejezi be a tanulmányait '92-ben, illetve '93-ban. A KLKF Határőr Tanszék: 1) '93. augusztus 31-ig működik; 2) kifutásos alapon felavatja e két évfolyam hallgatóit; 3) előkészíti és bevezeti az RTF-en a határrendészeti tisztképzést; 4) három ütemben áttelepül az RTF-re.

Helyettes államtitkár úr engedélyével, '91 júliusában a KLKF határőr szakára jelentkeztettek – írásos beleegyezésükkel – nem a határőr szakra, hanem az RTF-en alapítandó határrendészeti szakra felvételiztettük. A felvettek '91 őszén bevonultak Körmendre, a HKTI-be és – mint az RTF határrendészeti szak (legelső) előkészítő évfolyamának hallgatói – egyéves előképzésben vettek részt.

Mindezzel párhuzamosan azonban, a kedvezőtlenül megváltozott külső körülmények ráirányították a figyelmet arra, hogy a kialakult helyzet kezelése nem lehetséges a tervezett homogén határrendészettel. Körvonalazódott, hogy a határrendészetté válás folyamatába beékelődik egy átmeneti időszak, amelyben meg kell őrizni a klasszikus határőrizeti feladatokat, eljárásokat, eszközöket, szervezeti elemeket és az addigi határőrtiszt-képzést is.

A határőrség vezetőinek döntése '91 szeptemberében született meg. Attól kezdve a KLKF Határőr Tanszéken két irányban folytattuk a korszerűsítést.

Egyrészt: a határőr szakon stabilizálni kellett a határőrtiszt-képzést, és a kimenetnél biztosítani a határvadász alegységek tisztjeinek felkészítését.

Másrészt: fel kellett gyorsítani a határrendészeti szak alapítását és a tanszék létrehozását az RTF-en, mert '92 szeptemberében meg kellett kezdeni a körmendi előképzést befejező előkészítő évfolyamnak, mint (legelső) főiskolai I. évfolyamnak a képzését.

Nováky vörgy. úr kezdeményezésére Dr. Kratochwill Ferenc úr, az RTF főigazgatója '92. január elején írásos javaslatot terjesztett fel a szakalapításra. A javaslatot dr. Boross Péter belügyminiszter úr január 28-án jóváhagyta és azzal az aktussal – de '92. szeptember elsejei hatállyal – megalapította az RTF határrendészeti szakát. Miniszter úr felhatalmazása alapján, Nováky vörgy. úr és Kratochwill főigazgató úr – a február 14-én aláírt megállapodással – március elsejei hatállyal létrehozták és megkezdte működését az RTF Határrendészeti Tanszék.

2.1. A tanszék főfeladatai

- a hároméves nappali és a négyéves levelező tagozaton, továbbá az egy- és a kétéves másoddiplomás levelező tagozaton a határrendészeti szakos hallgatók szakmai felkészítése;
- a határőrség tisztjeinek határrendészeti átképzése és továbbképzése;
- részvétel a határőrségi és a főiskolai tudományos kutatómunkában.

Az RTF Főiskolai Tanácsa '92. február 20-án elfogadta a szak tantervét. A képzés célja: a végzett tiszt legyen képes a határrendészeti szakterületen egyrészt a határőrzés, a határforgalom-ellenőrzés, a határrendészeti igazgatás és a határőr felderítés terén a beosztott tiszti munkakörök ellátására; másrészt a határőrizeti és határforgalmi kirendeltségen, valamint a közösségi szálláson a vezetői munkakör betöltésére.

A felvételi keretszámok: nappali tagozaton 30; levelezőn 60; egy- és kétéves másoddiplomás levelezőn 20-20, összesen évente 130 hallgató.

Az általános, illetve a szakmai oktatás személyi feltételei a főiskolán és a tanszéken egyaránt biztosítottak voltak.

A főiskola vezetői – különösen Kratochwill főigazgató úr, valamint Dr. Szakács Gábor alez. úr, tanulmányi osztályvezető-helyettes, továbbá Kenyeres András alez. úr, személyügyi osztályvezető – nagyfokú nyitottsággal fogadtak és minden segítséget megadtak a határrendészeti tisztképzés előkészítéséhez és bevezetéséhez.

2.2. A személyi feltételekről

A határrendészeti tisztképzés a határőrtiszt-képzésből nőtt ki; szellemi és személyi bázisát a KLLKF Határőr Tanszékről áthelyezett öt oktató adta.

Jó iskoláink és fantasztikus tanáraink voltak a katonai felsőoktatásban. Mind az öten a KLLKF határőr szakán, majd a ZMKA határőr magasabb-parancsnoki szakán végeztünk. Két kollégám (Farkas János alez. és Cseh József szds.) jogász-képesítést is szerzett, majd Cseh szds. az RTF kétéves másoddiplomás levelező tagozat elvégzésével megszerezte a negyedik (!) diplomáját is. Ketten (Varga János alez. és magam) egyetemi doktori címet, majd doktori fokozatot szereztünk, a ZMKA-n. Ötödik kollégánk (Dsupin Ottó szds.) oktatóként kezdte meg doktori tanulmányait, majd az országos parancsnokságra történt áthelyezését követően szerezte meg egyetemi doktori címét, szintén a ZMKA-n. A KLLKF elhagyásakor és az RTF-re belépéskor egyaránt büszkeséggel töltött el bennünket, hogy „kossuthosok” lehettünk és hogy „rendőr-tisztisekké” válhattunk.

Tanszék-alapító kollégáim nevében, ezúttal ismételten köszönöm az egykori határőrség akkori vezetőinek, személy szerint is Nováky vörgy. úrnak és helyettesének, dr. Bakondi György ezds. úrnak, hogy részeseivé válhattunk az iskolateremtésnek. Köszönetet mondok jelenlegi vezetőinknek – különösen Papp Károly r. altbgy. országos főkapitány úrnak és Dr. Boda József nyá. nb. vörgy. dékán úrnak – a határrendészeti tisztképzést segítő/támogató tevékenységükért.

3. A határrendészeti tisztképzésről röviden 1992-1999 között

A '92/93. tanév I. évfolyamát a Körmendről beérkezett nappali tagozatos 30 hallgató, illetve a 19 levelező hallgató kezdte meg.

Mindössze két év elmúltával, a '94/95. tanévben a szakon 273 főiskolai hallgatónk és 125 tanfolyam-hallgatónk vett részt a képzésben. Összesen 398 hallgató (a főiskola egyetlen szakán és szakmai tanszékén!).

A '94/95. tanévben kidolgoztuk a négyéves főiskolai tisztképzés programját. A program '95/96. tanévtől tervezett megkezdése miatt '95 nyarán meg kellett szüntetnünk a nagyon fontos és sikeres körmendi előképzést. Ellenben a négyéves képzés elmaradt, és az 1+3 éves képzési szisztémát le kellett szűkíteniük háromévesre.

A '99/2000. tanévben, felmenő rendszerben bevezettük a képesítési követelmények alapján készített új tantervet.

Ez a tanév azonban számomra is egy újabb fejezetet nyitott, ugyanis Dr. Blaskó Béla r. ddtbk. úr, főiskolai főigazgató kezdeményezésére, '99. október 1-jétől főigazgató-helyettes lettem. A munkakört átadtam kollégámnak, Dr. Varga alez. úrnak, aki abban a tanévben mb. tanszékvezető lett. 2000-től 2005-ig Dr. Fórizs Sándor ezds. úr vezette a tanszéket. Őt követve, 2005-től folyamatosan Dr. Varga ezds. úr a tanszék vezetője, aki az 1992-es alapítók közül 2017-ben egyedülként teljesít szolgálatot a 25. évfordulóját ünneplő tanszéken.

4. A befejezést megelőzően négy gondolat, a 2013 és 2016 között elvégzett kutatásom eredményei közül²

1) Büszkék voltunk és lehetünk ma is a szorgalmas és fegyelmezett 990 határőr tisztre, akik 1971 és 2011 között az RTF különböző szakain, illetve '95-től döntően a határrendészeti szakon végeztek. Jól eső érzéssel hozzászámíthatjuk ehhez az adathoz a határrendészeti

² Az e fejezetben foglalt összesített számszerű adatok konkrétan és személyre szólóan részletesen megtalálhatóak – kiadását követően – a *Határőrizeti és határrendészeti tisztképzés 1903-2011 c. monográfiámban.*

szervező (tiszt-) képzésben kibocsátott több mint 300 főt, valamint az alap- és szakismereti tanfolyamokon, továbbá a különböző továbbképző tanfolyamokon végzettek. Így pl. a schengeni határellenőrzési tanfolyamon 496 főt, vagy pl. az okmányvizsgálói tanfolyamon 200 főt.

2) Különösen büszkéek voltunk és lehetünk ma is a leginkább kiemelkedőkre:

- az intézményi és országos TDK-kon résztvevő közel 100 hallgatónkra, valamint a '95 és 2015 közötti országos konferenciákon 44 hallgatónk által megszerzett 39 elismerésre;
- a Tanulmányi Vándordíjjal '96 és 2006 között kitüntetett 11 hallgatónkra;
- a '95 és 2011 közötti időszakban kiváló, kitűnő és jeles minősítéssel, valamint kitüntetéses oklevéllel végzett 29 hallgatónkra;
- a kiválóan, illetve kitüntetéses oklevéllel végzett hallgatók dicsőségtábláin 1979-2011 között megörökített 15 hallgatóra, akik közül hatan a határrendészeti szakot megelőzően, a főiskola különböző szakain, illetve kilencen a határrendészeti szakon végeztek;
- a „Kratochwill Ferenc Díj”-jal 2011-ben kitüntetett hallgatónkra;
- a Pro Scientia Aranyéremmel kitüntetett határőr zászlós hallgatóra, aki a szakunkat megelőzően, rendőri szakon végzett '91-ben. (Itt kell megjegyezni, hogy őelőtte egyetlen határőrtiszt kapott Pro Scientia Aranyérmet, 1989-ben és a ZMKA hallgatójaként.)

Hosszasak a (közel 200 nevet tartalmazó) névjegyzékek, és nagy örömmel ismertetném, de a terjedelmi korlátok miatt nem tehetem.

3) Közhelynek tűnhet, de nem annak szánom az egykori alapelvek egyikét: amint anno a határőrizet, úgy a határrendészet is időben és térben folyamatos. Nagyszerűnek tartom, hogy a határőrség által 2007-ig megteremtett értékek 2008-tól a jogutód rendőrség számára is értékek, amelyeket őriz, továbbvisz és a mindenkori új helyzetekhez igazítva hasznosít, 's mindeközben új értékeket is teremt.

A határőrizet átalakulása és a határrendészet elvitathatatlan térszerése, valamint a megrendelői igény letisztulása, továbbá a rendészeti felsőoktatásban stabilizálódott határrendészeti tisztképzés együttesen odavezethetett, hogy a 2008. évi kibocsátó ünnepekkel és tisztavatással a teljes határőrtiszt-képzést kivonták a nemzetvédelmi felsőoktatásból. Attól kezdve a jogutód tanszék, azaz az NKE RTK Határrendészeti Tanszék felelőssége osztatlan és ezért még inkább fokozott, ugyanis a határrendészeti tisztképzés egyetlen felsőoktatási és kutatási tudásbázisaként, szellemi centrumaként kell működnie.

4) Ezúton kérem a Határrendészeti Tanszék hallgatóit és oktatóit, hogy a megöröklött kötelezettségek és felelősség terhe mellett, egyrészt osztozzanak a katonai és nemzetvédelmi jogelőd tanszékek eredményeiben is; másrészt törekedjenek minél többen követni a határőr és a határrendészeti elődök jó példáit.

A katonai és nemzetvédelmi felsőoktatásban 1953-2005 között kitüntetéses oklevéllel vagy kiválóan végzett: összesen 175 határőrtiszt, és a nevüket megörökítették a dicsőségtáblákon.

- A KLKF-en '68-tól 2008-ig: 68 határőrtiszt.
- A ZMKA-n '53-tól '96-ig (néhányan a honvédségi szakokon, illetve döntően a határőr magasabb-parancsnoki szakon): 86 határőrtiszt.
- A jogutód Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen (ZMNE) '97 és 2005 között: 21 határőrtiszt.

Tudományos fokozatot vagy címet szerzett 1981-től 2015-ig: 67 határőrtiszt, illetve határrendészeti tiszt.

- A hadtudományi aspirantúra követelményeinek eredményes teljesítésével, '81-től '98-ig 16 határőrtiszt szerzett kandidátusi (C.Sc) fokozatot.
- A ZMKA által adományozható egyetemi doktor (dr. univ.) címet 21 határőrtiszt kapta meg, '87-től '96-ig.
- A ZMNE, valamint a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE), továbbá a polgári egyetemek doktori iskoláiban '96-2015 között összesen 30 fő egykori határőr, illetve mai határrendészeti tiszt szerzett doktori (PhD) fokozatot.

Végül ne feledkezzünk meg két, ugyancsak nagy jelentőségű és jövőbe mutató motivációs adatról.

- A tudomány doktora (D.Sc), illetve a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) doktora fokozatot sajnos egyetlen határőrtiszt sem szerzte meg eddig; ez a nagyszerű lehetőség és egyben kötelezettség a mai és a jövőbeli határrendészeti tisztekre vár.
- A katonai, a nemzetvédelmi és a rendészeti felsőoktatási oktatók sorában mindössze négy határőrtiszt, illetve határrendészeti tiszt kapott egyetemi tanár kinevezést, '96 és 2013 között.